

AKTA KETERANGAN MAHKAMAH SYARIAH (WILAYAH-WILAYAH PERSEKUTUAN) 1997 (AKTA 561)

Ruzman Md Noor

ruzman@um.edu.my

Jabatan Syariah
Akademi Pengajian Islam
Universiti Malaya, 50603 Kuala Lumpur.

PENDAHULUAN

Usaha untuk mewujudkan undang-undang khusus bagi aspek keterangan di mahkamah syariah merupakan sebahagian daripada gagasan yang besar. Gagasan ini adalah untuk menaik taraf mahkamah syariah secara menyeluruh yang telah dimulakan sejak kemerdekaan. Langkah ini melibatkan aspek organisasi, fizikal, sumber manusia dan semakan perundangan. Salah satu usaha ke arah tersebut adalah dengan mewujudkan undang-undang keterangan yang khusus dan lengkap serta disusuli dengan proses penyeragaman antara negeri-negeri di Malaysia.

LATAR BELAKANG DAN PEMAKAIAAN AKTA KETERANGAN MAHKAMAH SYARIAH (WILAYAH-WILAYAH PERSEKUTUAN) 1997

Dalam konteks perundangan Islam di Malaysia, Undang-undang Melaka (Hukum Kanun Melaka) dianggap sebagai undang-undang bertulis paling awal yang memperuntukkan sekurang-kurangnya 12 fasal berkaitan dengan undang-undang keterangan Islam. Peruntukan yang berkaitan dengan kesaksian dalam undang-undang lama ini termasuklah syarat saksi (Fasal 37.1), bilangan saksi (Fasal 37.2), saksi palsu (Fasal 38.4) dan saksi kes hudud (Fasal 40.2 dan Fasal 42). Sebahagian peruntukan ini diambil daripada kitab mazhab Syafie, iaitu *Fath al-Qarib* karangan Ibn Qasim al-Ghazzi.

Sebelum wujudnya undang-undang khusus seperti Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-wilayah Persekutuan) 1997 (Akta 561) (selepas ini disebut AKMSWP 1997), terdapat hanya satu seksyen khusus berkaitan dengan pemakaian aspek keterangan dalam Enakmen Pentabiran Undang-undang Islam Negeri Selangor 1952 (kemudiannya telah dimansuhkan oleh Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Selangor) 2003. Undang-undang yang dimansuhkan ini hanya menyediakan peruntukan terhad kepada aspek keterangan seperti yang berikut:

- i. Hukum syarak adalah dirujuk berkaitan saksi yang beri keterangan.
- ii. Mahkamah hendaklah mengambil perhatian di atas undang-undang keterangan yang berjalan kuatkuasanya pada masa itu dalam Negeri dan hendaklah berpandu di atas prinsip-prinsip undang-undang itu tetapi tidaklah terpaksa mengikutnya dengan tepat.

Peruntukan ini sangat umum dan rujukannya masih dibuat kepada Akta Keterangan 1950 sebagai undang-undang yang dipakai secara umum (*general application*). Namun begitu, dapat difahami bahawa pendekatan mazhab Syafie dirujuk dalam semua hal berkaitan dengan kesaksian, manakala Akta Keterangan 1950 dirujuk dalam hal yang bersifat teknikal. Rujukan kepada undang-undang ini kemudiannya dimansuhkan dengan kelulusan undang-undang khusus, iaitu Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-wilayah Persekutuan) Peruntukan seksyen 132 AKMSWP 1997 menyebut bahawa Enakmen Pentadbiran Hukum Syara' 1952 [En.Sel. 3/52] bagi Negeri Selangor, sebagaimana yang diubahsuaikan oleh Perintah Wilayah Persekutuan (Pengubahsuaian Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak) 1974 [P.U.(A) 44/74] dan Perintah Wilayah Persekutuan Labuan (Pengubahsuaian dan Peluasan Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak) 1985 [P.U.(A) 352/85] hendaklah terhenti daripada terpakai bagi Wilayah-wilayah Persekutuan. Akta ini mengandungi pindaan berdasarkan A1250 tahun 2005 dan terpakai di Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, Putrajaya dan Labuan. Akta ini juga terpakai di mahkamah rendah syariah, mahkamah tinggi syariah atau mahkamah rayuan syariah, mengikut mana-mana yang berkenaan, yang ditubuhkan di bawah seksyen 40 Akta Akta Pentadbiran Undang-Undang Islam (Wilayah-wilayah Persekutuan) 1993[Akta 505].

Sementara itu, seksyen 131 AKMSWP 1997 menyebut bahawa apabila Akta ini mula berkuat kuasa, Akta Keterangan 1950 [Akta 56] tidaklah terpakai kepada mahkamah. Saya berpendapat meskipun Akta Keterangan 1950 tidak lagi terpakai, namun untuk memahami struktur dan maksud sebenar peruntukan yang diadaptasikan itu, masih memerlukan rujukan kepada huraian Akta Keterangan 1950. Rujukan ini sekadar untuk memahami dan tidaklah mengikat pihak mahkamah syariah. Hal ini demikian kerana rujukan muktamad bagi mahkamah syariah seperti yang diperuntukkan oleh seksyen 130 AKMSWP 1997:

Seksyen 130 Rujukan muktamad. (1) Mana-mana peruntukan atau tafsiran peruntukan Akta ini yang tak konsisten dengan Hukum Syarak adalah tidak sah setakat yang ia tak konsisten itu. (2) Jika terdapat lakuna atau jika apa-

apa perkara tidak diperuntukkan dengan nyata dalam Akta ini, Mahkamah hendaklah memakai Hukum Syarak.

Sepertimana yang disebutkan di atas AKMSWP 1997 ini digubal dengan rujukan asal dibuat terhadap Akta Keterangan 1950 yang sedia terpakai di mahkamah sivil. Bagi maksud untuk menggabungkan antara kedua-dua undang-undang ini, iaitu hukum syarak dan kerangka Akta Keterangan 1950, maka pendekatan yang berikut telah dilakukan dalam proses penggubalan AKMSW 1997:

- i. Pemansuhan mana-mana peruntukan yang bercanggah dengan Hukum Syarak. Begitu juga misalan-misalan yang di luar bidang kuasa Mahkamah Syariah tidak dimasukkan dalam AKMSWP 1997 ini. Sebagai contoh seksyen 112 Akta Keterangan 1950 berkaitan dengan kesahtarafan anak.
- ii. Mengguna pakai semua peruntukan yang tidak bercanggah dengan Hukum Syarak dan yang tidak bercanggah dengan bidang kuasa Mahkamah Syariah. Sebahagian besar peruntukan AKMSWP 1997 adalah bersumberkan pendekatan ini.
- iii. Pemakaian pelbagai pendapat mazhab dan Ulama sama ada melalui pendekatan *al-talfiq* dan *al-takhayyur*. Kaedah ini sangat jelas dalam pemakaian prinsip *al-bayyinah* dan prinsip *al-syahadah*. Begitu juga pendapat Ibn Qayyim diambil kira dalam penentuan maksud *al-bayyinah*.

ANALISIS KANDUNGAN

AKMSWP 1997 ini mengandungi 131 seksyen yang dipecahkan kepada empat bahagian. Jadual 1 menunjukkan perbezaan dari segi kerangka berbanding dengan Akta Keterangan 1950.

Jadual 1 Perbezaan Akta Keterangan 1950 daripada AKMSWP 1997.

Akta Keterangan 1950	AKMSWP 1997
Bahagian 1 Kerelevanan	Bahagian 1 Kerelevanan
Bahagian 2 Pembuktian	Bahagian 2 Pembuktian
Bahagian 3 Pengemukaan dan Kesan Keterangan	Bahagian 3 Pengemukaan dan Kesan Keterangan
	Bahagian 4 Bahagian Am

Memandangkan undang-undang ini diwujudkan berdasarkan kerangka Akta Keterangan 1950 maka fungsinya dibuat berdasarkan undang-undang berkenaan, iaitu:

- i. Menentukan apakah fakta yang boleh dikemukakan dalam mahkamah atau menentukan fakta yang relevan (*qarinah*);
- ii. Kaedah pembuktian atau cara bagaimana fakta-fakta relevan dibuktikan.
- iii. Siapa dan bagaimana pembuktian dikemukakan dalam sesuatu prosiding.

Kedua-dua undang-undang ini mempunyai banyak persamaan terutama dari sudut kerangka dan sebahagian besar peruntukan diadaptasi daripada Akta Keterangan 1950. Perbezaan atau penambahan yang dilakukan antara lain, melibatkan perkara yang berikut:

- i. Seksyen 3 berkaitan dengan tafsiran beberapa istilah yang bersumberkan Hukum Syarak.
- ii. Pemakaian istilah *qarinah* menggantikan perkataan fakta berkaitan.
- iii. Seksyen 72 berkaitan dengan sumpah.
- iv. Seksyen 83 hingga 88 berkaitan *bayyinah* dan *syahadah*.
- v. Seksyen 119 hingga 129 berkaitan dengan pemeriksaan saksi atau *tazkiyah al-syuhud*.
- vi. Seksyen 130, 131 dan 132 berkaitan dengan rujukan muktamad kepada Hukum Syarak dan pemberhentian pemakaian undang-undang terdahulu dan Akta Keterangan 1950.
- vii. Lain-lain tambahan kecil, tidak menerima pakai peruntukan yang tidak relevan sama ada tidak selaras dengan Hukum Syarak atau tidak menepati bidang kuasa Mahkamah Syariah termasuklah di bahagian huraian dan misalan.

Peruntukan di atas telah menjadikan undang-undang ini menepati hukum syarak terutamanya berkaitan dengan kesaksian dan rujukan muktamad kepada hukum syarak dalam seksyen 130(1)(2). Maksudnya, jika berlaku sebarang peruntukan yang tidak konsisten dengan hukum syarak maka

akan terbatal peruntukan tersebut. Sementara itu, jika terdapat lakuna maka hukum syarak juga menjadi rujukan muktamad. Perkataan hukum syarak yang diberikan oleh seksyen 3 AKMSWP 1997 sebagai:

Hukum Syarak mengikut Mazhab Shafie, atau mengikut mana-mana satu Mazhab Maliki, Hanafi atau Hanbali.

Berasaskan perbandingan ringkas dalam Jadual 1, undang-undang yang dipakai di mahkamah syariah dari aspek keterangan ini mempunyai hubung kait yang sangat kuat dengan undang-undang yang telah sekian lama diamalkan di mahkamah sivil, iaitu Akta Keterangan 1950. Pendekatan ini tidaklah sukar untuk difahami kerana sesuatu undang-undang itu tidak boleh digubal tanpa mengambil kira faktor tempatan. Setiap undang-undang dikatakan mempunyai hubungan sejarah serta berkait rapat dengan perkembangan masyarakat. Masyarakat dan pengamal undang-undang akan lebih mudah menerima kewujudan sesuatu undang-undang jika pembentukannya selaras dengan prinsip kesinambungan sejarah (*historical continuity*) dan isi kandungan undang-undang yang konsisten (*inner consistency*). Kedua-dua prinsip ini bermaksud bahawa sesuatu undang-undang yang hendak diluluskan atau dilaksanakan perlu mengambil kira latar belakang sistem perundangan serta undang-undang yang sedia berjalan. Dalam konteks undang-undang keterangan Islam ini juga perlu diharmonikan dengan undang-undang yang sedia ada untuk memudahkan penerimaan dan pelaksanaannya.

KESIMPULAN

Penelitian sepintas lalu mendapati bahawa AKMSWP 1997 dihasilkan daripada proses kacukan (hibrid) dalam dua bentuk: (1) Kacukan antara pandangan daripada hukum syarak dengan Akta Keterangan 1950; (2) kacukan antara pelbagai pandangan mazhab dan ulama. Secara umumnya proses ini telah melahirkan satu undang-undang yang baik dan komprehensif dengan pandangan mazhab Syafie mendominasi sebahagian besar peruntukan berkenaan terutamanya berkaitan *al-syahadah*.

Pada masa yang sama terdapat dua aspek yang masih memerlukan kajian lanjut seperti yang berikut:

1. Aspek struktur – (a) terdapat kecenderungan dalam kalangan hakim untuk menerima apa sahaja bentuk keterangan selagi boleh membawa kepada keadilan tanpa terikat kepada kaedah pembuktian tertentu terutama apabila melibatkan

kes takzir; (b) konflik antara peruntukan seksyen 5 dengan hukum syarak kerana seksyen 5 hanya memperuntukkan *qarinah* seperti yang disebut dalam undang-undang dan tidak yang selain daripada itu; (c) perlu diwujudkan garis panduan dalam membuat rujukan kepada hukum syarak (yang dikira sebagai undang-undang tidak bertulis) untuk mengelakkan kekeliruan dalam memilih mazhab dan pandangan kerana hukum syarak melibatkan empat mazhab utama.

2. Aspek substantif – (a) Konsep *bayyinah* dan *syahadah* yang dimasukkan dalam undang-undang ini memerlukan kajian lanjut. Istilah *bayyinah* ini dicadangkan dipakai terhadap kepada keterangan saksi yang tidak mencapai syarat atau tahap *syahadah*. Jika perkataan *bayyinah* ini dipakai secara umum yang bermaksud “keterangan”, maka istilah ini bertindih dengan perkataan “keterangan” dalam undang-undang ini. Dengan sebab itu juga dicadangkan agar perkataan *bayyinah* tidak termasuk *qarinah*; (b) perlu diwujudkan usaha untuk menyediakan komentar atau huraian kepada undang-undang ini terutama yang berkaitan dengan peruntukan yang diadaptasi daripada hukum syarak, (c) Perkataan *qarinah* telah diterima pakai sebagai bermaksud “fakta berkaitan” dalam undang-undang ini. Oleh itu, dicadangkan *qarinah* tidak dijadikan sebahagian daripada *bayyinah*. Konsep “keterangan” dan konsep “fakta” merupakan dua perkara yang berbeza berdasarkan struktur undang-undang yang asal. Oleh itu, perlu ditentukan sama ada *qarinah* digunakan dalam erti kata *bayyinah* (keterangan) atau dalam erti kata fakta berkaitan.